

An author offers the system of research tasks, which includes laboratory practicum and individual educational-research tasks.

In the process of research activity all the components of student's research abilities develop. Every component of research abilities develops in the way of including in research process. An author proves, that this system of research tasks is an effective means of development of research abilities.

An author analyzes all the stages of laboratory work and its role in developing the main components of research abilities. The every stage of laboratory work plays the important role in developing of research abilities, because the laboratory work is one of main forms of research activity.

The another form of research activity is individual educational-research task. In the process of implementation of individual educational-research task students realized the main stages of scientific research. This form of research tasks develop the all components of research abilities. It is the most effective form of research tasks, but not single. It is necessary to combine all the forms of research tasks and include them in the single system.

That's why only a system of research tasks provides the development of research abilities of future teachers of mathematics and physics, because it realizes all the pedagogical principles.

In the prospect it is necessary to develop didactic system, that includes all the disciplines of informatic cycle, which are studied by future teachers of mathematics and physics during the education at pedagogical university.

Key words: *research abilities, research, future teachers, teaching informatics, hypothesis, purpose, research tasks, system of research tasks, laboratory work, individual educational-research task.*

УДК 371.315.6

В. А. Головко

Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ПЕДАГОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ У ВУЗІВСЬКІЙ ІНОЗЕМНІЙ АУДИТОРІЇ

У статті розглянуто педагогічне спілкування в іноземній аудиторії вищого навчального закладу. Проаналізовано й розкрито зміст педагогічних технологій для формування вмінь міжкультурного спілкування через психолого-педагогічні заходи, спрямовані на досягнення оптимальної ефективності формування процесу комунікативної моделі в іноземних студентів. Визначаються суперечності, форми й особливості зазначеного процесу. Акцентовано, що педагогічне спілкування у вузівській іноземній аудиторії реалізується шляхом використання методу групових експертних оцінок і завдяки педагогічним умовам формування вмінь міжкультурного й міжособистісного спілкування: удосконалення методики проведення занять з іноземними студентами, урахування в навчально-виховному процесі соціокультурних особливостей представників іноземних країн. Висвітлено педагогічні умови формування означеного процесу. Наведено визначення терміну «педагогічне спілкування».

Ключові слова: *міжкультурна комунікація, педагогічне спілкування, іноземна аудиторія, педагогічні умови, соціокультурна спрямованість.*

Постановка проблеми. Основна частина іноземних студентів, які приїжджають на навчання з інших країн, погано обізнана з культурою спілкування, мовним етикетом. Тому важливий елемент педагогічної діяльності – навчити їх міжкультурному й міжособистісному спілкуванню в нових умовах. Педагогічне спілкування реалізується в аудиторії під час і після занять, а також у позанавчальний час. На заняттях спілкування викладача з учнями відбувається за допомогою мовних ситуацій і нерідко носить дещо умовний характер. Позааудиторна діяльність може бути більш різноманітною і природною. Але це потребує не тільки певних педагогічних умінь викладача, але й низки особистісних якостей.

У сучасних умовах педагогічне товариство стикається з необхідністю впровадження нових форм і методів у навчально-виховний процес іноземних студентів, практичних умінь та навичок у міжкультурному й міжособистому спілкуванні. Таким чином, актуальність даного наукового дослідження полягає в детальному окресленні проблеми з теоретичного та практичного боку, яка допоможе сформувати компетентного фахівця нового зразка, який буде відрізнятися творчим потенціалом, а також професійною етикою, для формування вербальних та невербальних аспектів поведінки мовців іншомовного середовища, та мінімізації явища так званого «культурного шоку».

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі міжкультурного спілкування в останні декілька десятиліть приділялося багато уваги з боку наукового товариства. В останні роки питання вищезазначеної теми досліджували вчені в таких наукових працях: «Мова і міжкультурна комунікація («Академія») В. М. Манакін; «Про фактор розуміння в комунікації» А. Е. Бочкарев; «Система «культура» й культурна комунікація» В. Г. Зинченко; «Культурна й міжкультурна комунікація». Н. В. Макшанцева; «Міжкультурна комунікація в процесі вивчення мови». Г. П. Рябов; «Глобальна освіта та проблеми міжкультурної комунікації» А. С. Волгіна; «Автопереклади Йосифа Бродського у світлі комунікативного підходу» В. Б. Кашкин. Отже, зазначену тему не оминула увага науковців, але, разом із тим, вона й досі потребує ґрунтовних досліджень, внесок у які ми намагатимемося зробити власною науковою розвідкою.

Теоретико-методологічною базою нашої статті є багатовимірний підхід до аналізу педагогічного спілкування, який розглядається в культурологічних, аксіологічних та онтологічних аспектах; ідеї і концепції сучасної науки про сутність навчально-виховного процесу як специфічної форми суспільної діяльності.

Метою статті є аналіз сучасних науково-педагогічних концепцій щодо технологій формування вмінь міжкультурного й міжособистного спілкування в іноземних студентів ВНЗ у процесі навчання.

Відповідно до мети визначено такі **завдання** дослідження: 1) уточнити сутність та зміст поняття «педагогічне спілкування»; 2) проаналізувати теоретичні концепції щодо проблеми міжкультурного спілкування; 3) обґрунтувати педагогічну технологію формування вмінь міжкультурного спілкування в іноземних студентів.

Виклад основного матеріалу. Комунікація – це обмін інформацією між комунікантами; процес передачі інформації від відправника до одержувача, в результаті якого виникає розуміння. При розбіжності культур людям складно досягти взаєморозуміння, тому завдання викладача – прищепити іноземним студентам певні навички та вміння міжкультурної комунікації.

Педагогічне спілкування – це професійне спілкування фахівця з усіма учасниками навчально-виховного процесу, що спрямоване на створення оптимальних умов для реалізації мети, завдань виховання й навчання.

Педагогічне спілкування, з одного боку, є умовою, з другого – передумовою здійснення міжкультурної комунікації під час навчання іноземців, а з третього – засобом навчання міжкультурного спілкування. Як вважав Е. Х. Ахохова, «педагогічному спілкуванню, як приватному спілкуванню, повинні бути притаманні основні характеристики спілкування, які і є факторами організації міжкультурної комунікації» [1]. Спілкування – це взаємодія суб'єктів, яка під час навчання іноземних мов перетворюється на міжкультурну комунікацію, оскільки має соціокультурну спрямованість. Спілкування виконує певні функції, а також воно пов'язане з соціально-рольовою взаємодією суб'єктів спілкування.

Педагогічне спілкування у вузівській іноземній аудиторії:

- це засіб адаптації іноземних студентів в умовах української освітньої вузівської системи;
- засіб навчання російській мові як мові міжнаціонального спілкування;
- форма передачі російської і світової культури;
- форма виховання, тобто засвоєння соціальних норм, соціально-рольової взаємодії та соціалізації іноземних учнів;
- засіб розвитку вторинної мовної особистості учня;
- засіб навчання й забезпечення міжкультурної комунікації;
- засіб навчання комунікативної поведінки та основ комунікативної компетенції та компетентності;

– засіб розвитку особистості іноземного студента, в тому числі – його професійного становлення.

Дослідник Л. Ф. Свойкіна визначає міжкультурну комунікацію як педагогічну категорію, виділяючи два напрями цього поняття: форма й засіб соціальної адаптації іноземних студентів і форма й засіб самоствердження особистості іноземного студента в іншому соціокультурному середовищі. Вона також пише про готовність іноземних студентів до міжкультурного спілкування як частину структури поняття міжкультурної комунікації, виділяючи теоретичну та практичну готовність. Міжкультурна комунікація розглядається нею як особистісна і професійна характеристика іноземного студента [7].

У контексті нашого дослідження важлива думка О. А. Чекурн про міжкультурну комунікацію як педагогічний феномен, специфіка якого – в діалозі між суб'єктами педагогічного спілкування, в міжкультурній спрямованості навчання, що викликає трансформацію змісту та форм навчального процесу. Дослідниця виділяє вміння міжкультурної комунікації студентів за видами діяльності: когнітивні, практичні, оцінні [8, 150]. Вона наголошує на необхідності підготовки студентів, здатних до повноцінного міжкультурного спілкування.

Педагогічними умовами формування міжкультурного спілкування, насамперед, на вузівському етапі навчання іноземних студентів, є:

1. психолого-педагогічна підготовка викладачів для розвитку в іноземних студентів навичок і вмінь міжкультурної комунікації;
2. відбір навчального країнознавчого, культурознавчого мовного матеріалу;
3. використання соціально-рольових ігор на заняттях і в позааудиторний час;
4. широке використання позааудиторних форм роботи;
5. певні якості особистості викладача в іноземній аудиторії;
6. полікультурна спрямованість навчання з пріоритетом світових культурних і наукових цінностей.

Дослідники Ю. Рот і Г. Коптельцева зазначають: «У педагогічній практиці міжкультурного навчання вважається доведеним, що застосування дидактичних прийомів, орієнтованих на емоційне навчання, дає високий рівень ефективності незалежно від конкретної мети викладання» [6, 47]. Вони ж указують на необхідність виховання культурної сенсibilізації, або усвідомлення учнями особливостей власної і чужих культур. Ця методика працює на всіх рівнях навчання – інтелектуальному, поведінковому та емоційному.

Можливість педагогічного спілкування викладача та іноземних студентів реалізується в ході їх педагогічної взаємодії. Ми розуміємо цю взаємодію, насамперед, як освітній і виховний процес, спрямований на розвиток особистості іноземного студента. Педагогічне спілкування не можна зводити лише до комунікації, це ще й складна система взаємовідносин між двома сторонами, що представляють різні культури, вік, стать, спосіб життя тощо. Можна сказати, що ці дві сторони взаємно впливають одна на одну в процесі міжкультурного педагогічного спілкування.

Таким чином, педагогічне спілкування викладача та іноземних студентів – це не тільки обмін навчальною інформацією, а й взаємодія педагога та учнів, спрямована на освіту, виховання й розвиток студентів-іноземців. У ньому закладені резерви вдосконалення навчально-виховного процесу та розвитку основ міжкультурної компетентності іноземних учнів. При цьому, між іноземним студентом і викладачем існують суб'єктно-суб'єктні відносини.

У процесі педагогічного спілкування викладач вирішує педагогічні завдання, дає іноземним студентам загальні та професійні знання, організовує їх навчальну й позааудиторну діяльність, задовольняє їх потребу в спілкуванні, створює сприятливу емоційну атмосферу в аудиторії, допомагає уникнути конфліктів, у тому числі й міжкультурного характеру. Можна стверджувати, що головним у педагогічному спілкуванні з іноземними студентами має стати підвищення педагогічної майстерності викладачів як сукупності педагогічних умінь, знань і здібностей [5].

Спираючись на класифікацію комунікативних умінь В. І. Волинкіна [2], необхідних для ефективного педагогічного спілкування, ми виділили основні комунікативні вміння викладачів, які працюють у вузівській іноземній аудиторії, зокрема, вміння вступати в контакт при будь-яких умовах, навіть без знання мови-посередника; вміння керувати власними емоціями, особливо під час вирішення конфліктів; вміння усвідомлювати особливості своєї культури в порівнянні з культурою учнів; вміння керувати самопочуттям і настроєм за будь-яких обставин; вміння створити психологічний контакт і теплу емоційну атмосферу в аудиторії; вміння впливати на іноземну аудиторію в залежності від її національного складу; вміння організувати наукову та творчу діяльність студентів-іноземців; вміння не допустити міжкультурних та інших конфліктів в аудиторії; вміння витримати оптимальний темп спілкування, що особливо важко в інтернаціональній аудиторії; вміння зрозуміти мотиви поведінки іноземних студентів при спілкуванні з викладачем і між собою.

Висновки. Таким чином, педагогічне спілкування у вузівській іноземній аудиторії реалізується шляхом використання методу групових експертних оцінок педагогічними умовами формування вмінь міжкультурного й міжособистісного спілкування через удосконалення методики проведення занять з іноземними студентами; урахування в навчально-виховному процесі соціокультурних особливостей представників іноземних країн. Навчання іншомовної аудиторії міжкультурному спілкуванню необхідно здійснювати за допомогою більш глибокого ознайомлення їх з теорією спілкування іншої держави, аналізу труднощів у спілкуванні та виявлення їх причин на психологічно доступному рівні, керуючись сучасними педагогічними технологіями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахохова Е. Х. Обучение социально-ролевому взаимодействию в межкультурной коммуникации в условиях двуязычного педагогического общения : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Е. Х. Ахохова. – Махачкала, 2004.
2. Волынкин В. И. Педагогика в схемах и таблицах : учебное пособие / В. И. Волынкин. – 2-е изд. – Ростов-н/Д : Феникс, 2008.
3. Зиновьев Д. Б. Повышение педагогического мастерства будущего педагога на основе формирования социокультурной толерантности : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Д. Б. Зиновьев. – Новосибирск, 2000.
4. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін. – К., Вища школа, 1997.
5. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг / Л. А. Петровская. – М., 1989.
6. Рот Ю. Межкультурная коммуникация. Теория и тренинг : учебно-методическое пособие / Ю. Рот, Г. Коптельцева. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – С. 47.
7. Свойкина Л. Ф. Педагогические условия формирования межкультурной коммуникации у иностранных студентов-филологов : дисс. ... канд. пед. наук / Л. Ф. Свойкина. – М., 2006.
8. Чекун О. А. Педагогические условия формирования умений межкультурной языковой коммуникации студентов неязыковых факультетов : научные труды МГУ / О. А. Чекун // Высшее образование для XXI века. – М, 2006. – Вып. 75. – С. 145–151.

РЕЗЮМЕ

Головко В. А. Особенности межкультурной коммуникации: педагогическое общение в вузовской иностранной аудитории.

В статье рассмотрено педагогическое общение в иностранной аудитории высшего учебного заведения. Проанализировано и раскрыто содержание педагогических технологий для формирования навыков межкультурного общения с помощью психолого-педагогических мероприятий, направленных на достижение оптимальной эффективности формирования процесса коммуникативной модели у иностранных студентов. Определены противоречия, формы и особенности исследуемого процесса. Акцентировано, что педагогическое общение в узкой иностранной аудитории реализуется путем использования метода групповых экспертных оценок и с помощью педагогических условий формирования навыков межкультурного и межличностного общения: усовершенствования методики

проведения занятий с иностранными студентами, принятие во внимание в учебно-воспитательном процессе социокультурных особенностей представителей иностранных стран. Освещены педагогические условия формирования данного процесса. Охарактеризован термин «педагогическое общение».

Ключевые слова: *межкультурная коммуникация, педагогическое общение, иностранная аудитория, педагогические условия, социокультурная направленность.*

SUMMARY

Golovko V. The features of cross-cultural communication: pedagogical communication in high school foreign audience.

The article considers pedagogical communication in foreign audience of higher educational institution. The content of pedagogical technologies for formation of cross-cultural communication abilities with the help of the psychological and pedagogical actions directed at the achievement of the optimum efficiency of communicative model process of foreign students is analyzed. In the growth of cross-cultural communication forces scientists pay attention to the problem of mutual understanding of different cultures representatives and make teachers looking for the ways that would promote simplification of this process. Training of specialists in this area is an important component in modern society. Language is a peculiar reflection mirror of each separate nation culture. The facts of public life are reflected in the language phenomena given to speaking audience. Problems of foreign language learning as the means of communication are indissolubly merge with problems of studying of public and cultural life of the countries and the people speaking this language. Each class with the foreign audience is the intersection of cultures, they practice cross-cultural communication because each foreign word reflects the foreign world and foreign culture: behind each word there is an idea caused by national consciousness of the world. Cross-cultural communication is the difficult process which demands from all the participants not only linguistic, but also culturological skills which considerably facilitate mutual understanding of cultures in the course of communication. The article also defines contradictions, forms and properties of this process. The special attention is paid to the features and an orientation of cross-cultural communication. Pedagogical conditions for its formation are pointed out. Term «pedagogical communication» is characterized as the professional communication of the specialist with all participants of studying and educational process which is directed at the creation of optimum conditions for achievement the purposes, education and study tasks. It is emphasized that pedagogical communication of the teacher and foreign students is not only the exchange of educational information, but also an interaction of the teacher and the audience, directed at education and development of foreign students. It concludes that there are reserves of the teaching and educational process improvement and development on the bases of cross-cultural competence of foreign students. It is claimed that the increase of pedagogical skills as the set of pedagogical knowledge and abilities has to become the main thing in pedagogical communication with foreign students.

Key words: *cross-cultural communication, pedagogical communication, foreign audience, pedagogical conditions, sociocultural orientation.*